

Prípustnosť dovolania vo veci rozvodu manželstva a ÚPP a vada podľa § 237 O.s.p.

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudkom z 29. apríla 2008, sp. zn. 2 Cdo 69/08, zrušil rozsudok Krajského súdu v Bratislave z 18. októbra 2006, sp. zn. 4 Co 57/05, 4Co 539/06, a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Dôvodom bola skutočnosť, že krajský súd prejednal a rozhodol o odvolaní odporcu proti prvostupňovému rozsudku vo veci rozvodu manželstva v jeho neprítomnosti, keď sa tento nachádzal a nachádza vo výkone väzby a výslovne žiadal o zabezpečenie jeho účasti na pojednávaní. Najvyšší súd videl v postupe odvolacieho súdu také závažné pochybenie, ktoré porušilo Ústavou Slovenskej republiky zaručené právo odporcu na prejednanie veci v jeho prítomnosti podľa čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 48 ods. 2 Ústavy SR, ktoré malo za následok vadu podľa § 237 písm. f) O.s.p. – odňatie možnosti konať pred súdom.

Najvyšší súd Slovenskej republiky sa v danom prípade odklonil od iného existujúceho rozhodnutia senátu 2 Cdo v obdobnej veci (sp. zn. **2 Cdo 128/2005**), ktorý vyslovil, že „rámec daný ustanovením § 238 ods. 4 a § 239 ods. 3 O.s.p. v rozvodových veciach, kde manželstvo bolo rozvedené, vylučuje prípustnosť dovolania z dôvodov uvedených v § 237 O.s.p.“ Uviedol, že dovolanie z dôvodov zmätočnosti podľa § 237 O.s.p. nie je prípustné proti právoplatnému rozhodnutiu o rozvode manželstva; ním sa totiž mení osobný stav účastníkov, ktorý pôsobí nielen voči tretím osobám, ale aj voči súdom. Túto výnimku odôvodnil požiadavkou, aby sa prípadným obnovením manželstva, ako dôsledku zrušenia právoplatného rozhodnutia, ktorým bolo ukončené rozvodové konanie a manželstvo právoplatne rozvedené, nevytvorila situácia nezlučiteľná so stavom, ktorý sa medzitým mohol vytvoriť (napr. mohlo dôjsť k uzavretiu nového manželstva a pod.).

Východiská rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Cdo 69/2008:

- právo na prístup k súdnej a inej právnej ochrane zaručené čl. 46 Ústavy SR,
- princíp kontradiktórnosti súdneho konania podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy SR,
- právo na spravodlivý proces,
- princípy právneho štátu – univerzalita a všeludskosť ľudských práv

zvrchovanosť ústavy

Právo na súdnu ochranu predstavuje zákonnú možnosť pre každého, aby sa domáhal prejavom svojej vôle svojho práva na nezávislom a nestrannom súde. Nie je právom absolútnym a môže byť obmedzené alebo podmienené splnením rôznych formalít alebo iných podmienok. Ustanovenie týchto formalít a podmienok zákonom však nesmie obmedziť prístup jednotlivca k súdnej ochrane takým spôsobom alebo v takej miere, že sa pritom zasiahne do samej podstaty zaručeného práva na súdnu ochranu (PL.ÚS 15/03).

Princíp kontradiktórnosti súdneho konania zahŕňa nielen právo na prerokovanie veci v prítomnosti účastníka konania, ale aj právo účastníka vyjadriť sa ku všetkým vykonaným dôkazom. Obsahom tohto práva je teda povinnosť súdu umožniť každému, aby sa jeho vec verejne prerokovala, a to bez zbytočných prietáhov, v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom; osobná prítomnosť účastníka konania pred súdom je základným predpokladom úspešného uplatnenia práva na poskytnutie súdnej ochrany.

Samotný čl. 48 ods. 2 Ústavy SR však predpokladá, že prerokovanie veci v prítomnosti účastníka nemá charakter absolútny, lebo dovoľuje, aby sa vo výnimočných prípadoch vymedzených v zákone konalo na súde bez účasti účastníkov (podľa § 101 ods. 2 veta druhá O.s.p. ak sa riadne predvolaný účastník nedostaví na pojednávanie ani nepožiadala z dôležitého dôvodu o odročenie, môže súd vec prejednať v neprítomnosti takeého účastníka; prihliadne pritom na obsah spisu a dosiaľ vykonané dôkazy).

Najvyšší súd videl v postupe odvolacieho súdu, ktorý napriek výslovnej žiadosti a objektívnej nemožnosti nezabezpečil prítomnosť odporcu na pojednávaní (nachádzal sa v tom čase vo výkone väzby), závažné porušenie odporcových práv zaručených a garantovaných Ústavou Slovenskej republiky. Z tohto dôvodu poskytol ochranu základnému právu na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy, ako aj právu na prerokovanie veci v prítomnosti účastníka konania podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy, ktoré patria k „zložkám“ práva na spravodlivý proces. Spravodlivým konaním a prejednaním veci je súdne konanie, ktoré rešpektuje všetky procesné zásady a princípy, ktoré tvoria súčasť štruktúry základných ľudských práv a slobôd. Každé konanie súdu alebo iného orgánu, ktoré je v rozpore s Ústavou a zákonom, je porušením ústavného práva na súdnu alebo inú právnu ochranu.

Zachovávanie a garancia základných ľudských práv a slobôd uvedených v Ústave SR patrí spolu s princípom zvrchovanosti ústavy k základným atribútom právneho štátu. K atribútom právneho štátu patrí aj princíp právnej istoty, na ktorý poukazuje rozhodnutie 2 Cdo 128/05...“rámec daný ustanoveniami § 238 ods. 4 a § 239 ods. 3 O.s.p. treba vztiahnuť aj na dôvody tzv. zmätočnosti v rozvodových veciach, kde manželstvo bolo rozvedené, pretože tu musí prevážiť všeobecný záujem na zachovaní stavu právnej istoty a nemeniteľnosti rozhodnutí, po ktorých by mohlo dôjsť k vzniku nových rodinných vzťahov, a ktoré by sa potom mohli dotknúť tretích osôb, prípadne aj maloletých detí.“

Kým rozhodnutie 2 Cdo 128/05 dáva do popredia princíp právnej istoty, rozhodnutie 2 Cdo 69/08 uprednostňuje princíp zvrchovanosti ústavy ako právneho predpisu najvyššej právnej sily v právnom poriadku SR v spojení s právom jednotlivca na súdnu a inú ochranu.

Keďže každý sudca je v zmysle § 2 ods. 3 veta prvá zákona č. 385/2000 Z.z. o sudcoch a príslušiacich pri výkone svojej funkcie nezávislý a pri rozhodovaní viazaný len Ústavou Slovenskej republiky, ústavným zákonom, medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky a zákonom, jeho povinnosťou je aplikovať v prvom rade Ústavu a ústavné zákony a poskytovať ochranu tam uvedených práv.

Najvyšší súd rešpektujúci ústavu a v nej obsiahnuté ústavné normy ako základný prameň práva, ktorý je nadradený všetkým ostatným prameňom práva, t.j. aj zákonom a zákonným normám (v danom prípade je ústava nadradená ustanoveniu § 238 ods. 4 O.s.p., ktorý ustanovuje neprípustnosť dovolania proti rozsudku odvolacieho súdu vo veciach upravených zákonom o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov okrem taxatívne vymedzených prípadov) nemohol neprihliadať na zásah odvolacieho súdu do odporcových práv podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 Ústavy SR a odmietnuť dovolanie s poukazom na ustanovenie § 238 ods. 4 O.s.p. V danom prípade by totiž išlo o popretie základných práv odporcu zakotvených a garantovaných Ústavou SR.

JUDr. Martin VLADIK

Predseda senátu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky